

ФИЛМ И ПОЛИТИКА: „300: БИТКА КОД ТЕРМОПИЛА” ИЛИ ЛЕНИ РИФЕНШТАЛ ЗА ГЕНЕРАЦИЈУ ИКС

У предвечерје нове „кампање”

Бесмисленији од *Троје*, развученији од *Александра* и историјски дискутабилнији од *Небеског краљевства*

,
300

представља тријумф ефеката над садржајем, дизајна над суштином, пропаганде над историјом, те, коначно, агресивног маркетинга над кинематографским квалитетом. Место у америчкој новој (пред)ратној пропаганди, као и на врху листа профитабилности, овом слабом филму обезбеђено је пажљивим планирањем које му претходи

Пише: Марко Танасковић

Филм *300 Битка код Термопила* ових дана изазива велику пажњу широм света, како због завидног успеха на биоскопским благајнама (преко 200 милиона долара зараде само у Америци), тако и због пораста тензија у америчко-иранским односима, које је проузроковао филмски приказ ове легендарне битке из V века пре нове ере. Рађен по

стрипу, пардон графичкој новели Френка Милера, филм Зека Снајдера дочарава митску судбину три стотине најхрабријих Спартанаца, предвођених краљем Леонидом, који су код Термопилског кланца данима успешно одолевали милионској војсци персијског цара Ксеркса. Иако су сви до једног положили своје животе, њихова пожртвована борба до последњег даха и испољена ратничка вештина учинили су их бесмртним у очима историје; Херодот је сваког од 300 јунака понаособ по пуном имену уписао у своју *Историју*, а Термопили су остали заувек запамћени као топонимски симбол херојског отпора вишеструко јачем противнику и свесног жртвовања сопственог живота на олтару отаџбине.

Што се тиче самог филма, није тешко утврдити разлоге толике његове популарности. У свету седме уметности, Милер је велико име с импресивним опусом, његов цртачки и сценаристички рад на серијалу *Мрачни витез* ревитализовао је Бетмен серијал, а инвентивном и успешном екранизацијом свог стрипа

Град греха

, коју је потписао са Робертом Родригезом, увео је специфично стриповско приповедање и кадрирање у филм и учврстио своју позицију култног аутора и у фабрици снова. Поред тога, одлука да се позабави темом из класичне антике била је у складу са холивудским трендовима који тренутно фаворизују квазиисторијске спектакле и филмове епске фантастике у којима има много витлања мачевима и борбе хладним оружјем лицем у лице. С друге стране, фасцинација Спартом и спартанским васпитањем и начином живота несумњиво је појачана тренутним жалосним стањем духа на Западу, где је мушки принцип озбиљно угрожен и где су мекомудост, бескичмењаштво и свеопшта корумпираност, како морална тако и физичка, увелико узели маха. Сирова мужевност спартанских ратника и њихов ратнички кодекс, као и непрестано призивање у филму речи и појмова као што су част, дужност, понос, слава, храброст код Западњака би требало да пробуде сећање на вредности и појмове које су, чини се, неповратно изгубили. Слична фасцинација и култ обожавања постоје на Западу и кад су у питању јапански самураји, чије је схватање живота и дужности било врло блиско Спартанцима, те се на неки начин могу сматрати њиховим духовним потомцима.

ФИЛМСКА ВАТРЕНА ПРИПРЕМА

Исто тако, није нимало случајно што се овај филм у биоскопима појавио баш у тренутку кад се захуктава америчка војна машинерија и кад се све чешће и све гласније помиње могућност превентивног напада на Иран. Крвожедни јастребови из Пентагона и америчке администрације навикли су да (зло)употребљавају Холивуд у своје пропагандне и мобилизаторске сврхе. Довољно је сетити се филма *Топ Ган* који је рехабилитовао имиџ америчке војске и петоструко повећао одзив за регрутацију у маринце, припремајући тако терен за Заливски рат. У том смислу, како тврде критичари, *300*, као

глорификација ратничког херојства, војничке жртве и крвопролића, требало би да послужи као мамац за масовну регрутацију голобрадих америчких младића у Ујка Семове оружане снаге. Многи критичари нису се либили да направе поређења са нацистичким пропагандним филмовима Лени Рифенштал (што је само по себи већа увреда за легендарну немачку редитељку), а Кајл Смит из *Њујорк поста*

написао је да је „сигуран да би се *300* допао Хитлеровој омладини”.

Такође, осим испољених ратнохушкачких амбиција, како тврде критичари, творци филма *300* потврђују расне и цивилизацијске предрасуде и стереотипе. Многе је узнемирио приказ судара култура у коме су, баш као и у Толкиновом *Господару прстена*, слободољубиви, прогресивни бели људи са Запада принуђени да се бране од тамнопутих, варварских хорди са Истока, које прете да их поробе и угрозе њихове демократске вредности. Другим речима, принцип индивидуалног, који наводно оличава слободни и напредни Запад, супротстављен је принципу колективног, који је карактеристичан за назадни и репресивни Исток. Овакво виђење преузето је директно из Херодотових списа, али у данашњем геополитичком контексту и актуелном друштвеном тренутку добија сасвим другачији смисао и политичку конотацију.

Како се могло и очекивати, званични Техеран је реаговао и оштро осудио америчку администрацију и продуценте филма, оптужујући их за звецкање оружјем, као и за пружање искривљене представе историје и дехуманизацију потенцијалних непријатеља. Свако ко је одгледао филм и ко поседује образовање на нивоу основне школе може да потврди да има доста аргумената који поткрепљују ове оптужбе. Иако је режисер филма Зек Снајдер изјавио да је, ако се изузму одређена визуелна претеривања, 90 одсто садржаја филма историјски веродостојно, бројни историчари не деле његово мишљење.

ПОИСТОВЕЋЕЊА ИСПРАНИХ МОЗГОВА

Просто се утркујући у томе ко ће у филму пронаћи што више фактографских грешака и нетачних података, историчари су осећали потребу да, између осталог, истакну: да Спарта није била демократија и „острво слободе у мору лицемерја и тираније”, већ робовласничка држава у којој су спартијати владали над обесправљеним хелотима, да у Спарти жене нису биле равноправне са мушкарцима а поготово да нису консултоване у доношењу важних државних одлука, да су и Спартанци, а не само Атињани, били склони хомосексуалности, да су Персијанци имали дуге и неговане браде и да њихову војску нису сачињавали робови, слоновии и џиновски носорози... итд. Оно што је посебно узбуркало духове, како на Истоку тако и на Западу, јесте увредљив приказ персијске војске као разуларене скупине наказа, мутаната и маскираних нинџа, коју предводи цар накинђурени трансвестит, док су Спартанци сви одреда представљени као мужевни, извајани манекени, чиме је још више естетски потцртан симболични однос Давида и Голијата, у коме се публика природно опредељује да навија за бројчано слабије и физички привлачније Грке.

Овакве наивне и грубе симплификације карактеристичне су за амерички филм, у коме и даље доминира вестерн психологија по којој се све дели на бело и црно, добро и лоше, односно на каубоје и индијанце. Уосталом, само мозак тако темељно испран и програмиран, као што је просечан амерички, може себе да види у улози Давида, односно да се идентификује са храбрим и малобројним Спартанцима, а не са гломазном освајачком персијском војском састављеном од „сто нација”, махом плаћеника, и то у ситуацији када његова земља има скоро хиљаду војних база широм света, а војни буџет јој је већи него збирни војни буџети следећих двадесет најбогатијих земаља.

О уметничким донетима филма не вреди сувише трошити речи. Интелектуално туп и емоционално испразан, са лошим и неуверљивим глумцима који тумаче лоше и неуверљиво написане ликове, повремено комично претенциозан, захваљујући високопарној наративи из офа, *300* је спој стриповске наивности и „емтиви” естетике видео спота, која инсистира на кратким кадровима, брзим резевима и фуриозној промени планова, беспотребној естетизацији покрета кроз успорене снимке и заглушујућој рок музици у позадини. Овакав редитељски поступак може деловати динамично и узбудљиво када се њиме користе иноватори и проверени мајстори заната

(браћа Скот, Мајкл Ман, Џон Ву), али у рукама дилетаната попут Зека Снајдера постаје нападан и напоран. Потенцијално моћан драматуршки мотив тернопилске жртве, то јест „неколицине која се супротставила многим” свесна да иде у сигурну смрт, много је боље искоришћен и обрађен у филмовима попут *Последње*

г самураја

или

Храброг Срца

, а гледаоца кроз читав ток филма прати јак осећај већ виђеног, јер су одређени елементи филма, од визуелног концепта (

Град греха

), преко појединих сцена и дијалога (

Гладијатор

), до музике (

Троја

,

Тит

) прилично очигледно и слободно „позајмљени” из других, успешнијих остварења.

Бесмисленији од *Троје*, развученији од *Александра* и историјски дискутабилнији од *Небе ског краљевства*

,

300

представља тријумф стила над садржајем, дизајна над суштином, пропаганде над историјом, те, коначно, агресивног маркетинга над кинематографским квалитетом. Овакав инфантилни, бучни, хиперстилизовани спектакл може да импресионира и напали само ментално и физички закржљале адолесценте који се никада у животу нису потукли и који краду Богу дане ослобађајући потиснуту агresiју и тестостерон у загушљивим играоницама, стриповским конвенцијама и сајбер форумима.

<